

Inleiding tot de islamitische geschiedenis

Inleiding tot de islamitische geschiedenis

Enes Ulusoy

Schrijver: Enes Ulusoy
Uitgegeven via: Brave New Books
Jaar van uitgave: 2026
ISBN: 9789465388519
© Enes Ulusoy

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

Inhoud

Voorwoord.....	11
Het belang van de profetische biografie	14
Het pré-islamitische Arabië	18
Waarom het Arabisch Schiereiland?	21
Zijn geboorte	25
Zijn eerste reis naar Damascus.....	28
Eerste handel en huwelijk	31
De restauratie van de Ka’ba	34
Zijn afzondering in de grot.....	37
De eerste openbaring	39
Uitnodiging tot de islam	42
Publieke uitnodiging tot de islam	44
Mishandelingen	47
Politieke onderhandelingen	49
Economische boycot.....	51
Eerste emigratie	53
Eerste delegatie naar de profeet.....	56
Het jaar van verdriet.....	58
De migratie van de profeet naar Ta’if	59
De hemelreis.....	62
De bekering van de Ansar.....	64
De Tweede ‘Aqaba.....	66
Toestemming voor emigratie	68
Emigratie van de profeet.....	70

Aankomst bij Quba en Medina	74
Fundamenten van de moslimgemeenschap	76
De slag van Badr	79
Het eerste Joodse verraad.....	81
De slag van Uhud	83
De slag van Khandaq	85
Het verdrag van Hudaibiyya	88
Uitnodiging van wereldheersers	91
Verovering van Mekka.....	93
De regeringsperiode van Abu Bakr.....	95
De regeringsperiode van ‘Omar ibn al-Khattab.....	97
De regeringsperiode van ‘Othman ibn ‘Affan	99
De regeringsperiode van ‘Ali ibn Abi Talib	101
De regeringsperiode van Mu’awiya.....	103
De verdere bloei van de Umayyaden	105
Het tijdperk van de Abbasiden	108
Grote onrust	110
Nieuwe hoop	112
Bevrijding van al-Quds.....	114
De Mongoolse invasie	116
Het Osmaanse Rijk	118
De moderne moslimwereld.....	121
Een overzicht van de islamitische geschiedenis.....	130

Voorwoord

De geschiedenis van de islamitische wereld omspannt meer dan veertien eeuwen en strekt zich uit van het Arabisch Schiereiland tot diep in Afrika, Azië en Europa. Zij omvat momenten van openbaring en spirituele vernieuwing, maar ook perioden van politieke macht, intellectuele bloei, interne verdeeldheid en ingrijpende transformatie. Deze geschiedenis is geen rechte lijn van opkomst en neergang, maar een complexe ontwikkeling waarin religie, cultuur, recht, wetenschap en bestuur elkaar voortdurend hebben beïnvloed.

In de afgelopen jaren heb ik in diverse boeken en seminars fragmentarisch of thematisch geschreven en gesproken over uiteenlopende historische onderwerpen en vraagstukken. Daarbij kwamen zowel specifieke perioden als bredere beschavingsvragen aan bod. Ook in de lesboeken die ik heb geschreven, heb ik een algemeen beeld geschetst van de islamitische geschiedenis. Die werken waren echter primair bedoeld voor jongere leerlingen en hadden daarom een pedagogisch karakter en een vereenvoudigde opzet.

Toch bleef er een gemis bestaan. Lange tijd bleven mensen mij aansporen, soms vriendelijk, soms nadrukkelijk, om een inleidend boek te schrijven dat een samenhangend overzicht biedt van de algemene geschiedenis van de moslimwereld. Niet in de vorm van een gespecialiseerd academisch handboek, maar ook niet als een vereenvoudigd schoolboek. Wat gevraagd werd, was een werk dat toegankelijk is voor volwassen lezers, zonder de historische complexiteit geweld aan te doen. Dit boek is het product van die prangende verzoeken uit de gemeenschap.

Het doel van deze *Inleiding tot de islamitische geschiedenis* is daarom een helder uitgewerkt chronologisch overzicht bieden: van het profetische tijdperk en de vroege gemeenschap, via de grote kalifaten en regionale rijken, tot aan de ondergang van het Osmaanse Rijk en het ontstaan van moderne natiestaten.

De islamitische wereld was nooit een monolithisch blok. Zij bestond uit uiteenlopende volkeren, talen en tradities die zich binnen een gedeelde religieuze horizon ontwikkelden. Juist die spanning tussen eenheid en diversiteit vormt een sleutel tot haar geschiedenis. Wie deze geschiedenis bestudeert, ontdekt niet alleen dynastieën en veldslagen, maar ook geleerden, mystici, handelaars, ambachtslieden en gewone gelovigen die samen een beschaving hebben vormgegeven.

Dit boek pretendeert geen uitputtende encyclopedie te zijn. Het wil richting geven, verbanden zichtbaar maken en de lezer uitnodigen tot verdere studie. Een inleiding is geen eindpunt, maar een begin: een eerste stap in het begrijpen van een wereld die een diepgaande invloed heeft uitgeoefend op de wereldgeschiedenis als geheel.

Moge deze uitgave bijdragen aan een beter historisch bewustzijn, en aan een evenwichtige benadering van een verleden dat nog altijd doorwerkt in het heden.

Geen enkel boek kan perfectie naderen. Er bestaat maar één perfect en onfeilbaar boek en dat is het Boek van Allah. Al-Muzani zei over al-Shafi'i dat hij zijn boek *al-risāla* tachtig keer had uitgelezen en elke keer fouten tegenkwam. Daarop zei al-Shafi'i: "Allah heeft bepaald dat geen enkel boek, behalve Zijn Boek, volmaakt kan zijn." Deze waarheid geldt vanzelfsprekend ook voor dit werk. Wat aan fouten, vergissingen of tekortkomingen in dit boek te vinden is, is

het gevolg van mijn eigen tekortschietende ego. Wat erin aan kennis, wijsheid en zegen te vinden is, komt van Allah alleen. Ik vraag Allah om dit werk van mij te aanvaarden als een voortdurende liefdadigheid (*ṣadaqa jāriya*), en mij de beloning ervan te schenken in het hiernamaals. Moge Allah dit boek tot een bron van veel goeds maken, en het dienstbaar stellen aan de mensheid. Amin!

Het belang van de profetische biografie

De studie van de profetische biografie neemt binnen de islamitische traditie een bijzondere plaats in. Zij is niet louter een chronologische weergave van historische gebeurtenissen, noch een verzameling inspirerende anekdotes. De profetische biografie vormt veeleer een toegangspoort tot het begrijpen van de islam zelf in haar openbaring, ontwikkeling en praktische toepassing. Wie het leven van de profeet bestudeert, bestudeert daarmee de concrete belichaming van de islamitische boodschap in de geschiedenis.

Het leven van de profeet kan daarom niet worden gereduceerd tot een biografische schets van een uitzonderlijk persoon. Zijn persoonlijkheid en zijn levensloop worden binnen de islamitische overtuiging begrepen in het licht van zijn profetische zending. Hij wordt niet slechts beschouwd als een historisch genie of een hervormer met opmerkelijke morele kwaliteiten, maar als een door Allah gezonden boodschapper, ondersteund door openbaring en goddelijke bevestiging. De momenten in zijn leven, van zijn vroege jaren in Mekka tot de vestiging van de gemeenschap in Medina en de verdere uitbouw daarvan, krijgen hun diepere betekenis vanuit deze goddelijke opdracht.

De bestudering van zijn leven heeft allereerst tot doel inzicht te verschaffen in zijn persoonlijkheid en in de omstandigheden waarin de islamitische boodschap werd geopenbaard en vorm kreeg. De historische context, de beproevingen, de successen en de maatschappelijke veranderingen waarin hij een rol speelde, maken duidelijk hoe de openbaring zich verhiel tot de concrete werkelijkheid van de zevende eeuw. Daarmee biedt de profetische biografie niet alleen kennis van gebeurtenissen, maar ook inzicht in de wisselwerking tussen openbaring en geschiedenis.

Daarnaast vervult de profetische biografie een normatieve functie. De profeet wordt in de Koran aangeduid als een voortreffelijk voorbeeld voor de gelovigen. Zijn leven fungeert binnen de islamitische ethiek als maatstaf en referentiekader. Het navolgen van zijn voorbeeld betreft niet slechts rituele handelingen, maar omvat ook houding, karaktervorming, sociale omgang en verantwoordelijkheidsbesef. In die zin is de profetische biografie een praktische gids voor het dagelijkse leven van de gelovige.

Een derde dimensie betreft het begrijpen van de Koran. De openbaring vond plaats in specifieke historische situaties, als antwoord op concrete vragen en gebeurtenissen. Zonder kennis van deze context blijft de betekenis van vele verzen onvolledig. De profetische biografie verschaft het noodzakelijke historisch kader waarbinnen de Koranische boodschap tot haar recht komt. Zij verdiept het begrip van de tekst en versterkt de spirituele beleving ervan, doordat de lezer de openbaring leert zien als een levende interactie tussen Goddelijke leiding en menselijke werkelijkheid.

Voorts vormt het leven van de profeet een samenvattende weergave van de islamitische leer in haar totaliteit. Geloofsleer, rituele voorschriften, sociale regelgeving en morele beginselen worden niet slechts theoretisch uiteengezet, maar concreet zichtbaar in zijn handelen. De profetische biografie toont hoe beginselen van rechtvaardigheid, barmhartigheid, standvastigheid en wijsheid in uiteenlopende situaties werden toegepast. Daarmee wordt de islam niet enkel als doctrine, maar als geleefde werkelijkheid gepresenteerd.

Ten slotte heeft de profetische biografie bijzondere betekenis voor hen die zich bezighouden met onderwijs, prediking en gemeenschapsvorming. Het pedagogische optreden van de profeet,

zijn wijze van onderwijzen, zijn geduld, zijn aandacht voor individuele verschillen en zijn vermogen om mensen geleidelijk te vormen, biedt een blijvend referentiepunt voor religieuze opvoeding en leiderschap. Zijn methodiek illustreert dat duurzame verandering niet uitsluitend door regelgeving, maar vooral door karaktervorming en moreel voorbeeld tot stand komt.

Een kenmerkende bijzonderheid van zijn leven is dat het alle dimensies van het menselijk bestaan omvat. In zijn jeugd toont hij zich als een integere jongeman, waarmee hij een voorbeeld vormt voor jongeren. Als lid van de Mekkaanse gemeenschap staat hij bekend om zijn betrouwbaarheid en rechtschapenheid, wat hem tot voorbeeld maakt voor maatschappelijke betrokkenheid. Als verkondiger van de islamitische boodschap belichaamt hij toewijding en volharding in het onderwijzen en uitnodigen tot geloof.

In Medina treedt hij op als gemeenschapsleider, staatsman en militair aanvoerder. In deze rollen worden principes van bestuur, recht en collectieve verantwoordelijkheid zichtbaar. Tegelijkertijd blijft hij in zijn privéleven echtgenoot en vader, waardoor ook in het domein van gezin en opvoeding een concreet model wordt geboden. Deze veelzijdigheid onderstreept dat zijn levensgeschiedenis niet beperkt is tot één sfeer, maar een geïntegreerd geheel vormt waarin het spirituele, het sociale en het politieke met elkaar verweven zijn.

De studie van de profetische biografie is daarom geen optionele aanvulling op de islamitische geschiedenis, maar een fundament ervan. Zij verbindt openbaring met historische realiteit en maakt inzichtelijk hoe een religieuze boodschap uitgroeide tot een

beschaving die eeuwenlang haar stempel drukte op grote delen van de wereld.

Het pré-islamitische Arabië

Het droge en bergachtige landschap van Hijaz bood geen omgeving die veel leven toeliet. Gelegen in het westelijke deel van het Arabisch Schiereiland, kan dit land worden omschreven met twee woorden: droog en heet. In de zomer stijgt de temperatuur regelmatig tot boven de veertig graden Celsius, met weinig neerslag. Verder naar het oosten markeren eindeloze zandheuveld een landschap zonder groen of permanente nederzettingen. Toch ontstond dwars door dit harde landschap in de vroege jaren 600 een nieuwe beweging, een beweging die de loop van de geschiedenis van het Arabisch Schiereiland en daarbuiten zou veranderen.

Het Arabisch Schiereiland beslaat meer dan twee miljoen vierkante kilometer in de zuidwestelijke hoek van Azië. Gelegen tussen Azië, Afrika en Europa, is het land uniek in zijn verbinding met alle drie de continenten van de oude wereld. Ondanks deze positie werd het vaak genegeerd door buitenstaanders. De oude Egyptenaren kozen bijvoorbeeld liever te expanderen naar de Vruchtbare Sikkal en Nubië dan de woestijnen van Arabië te betreden. Alexander de Grote passeerde het gebied rond 300 v. Chr. onderweg naar Perzië en India. Het Romeinse Rijk probeerde een invasie via Jemen in de jaren 20 v. Chr., maar faalde vanwege het harde landschap. Het droge klimaat maakte het land nauwelijks gastvrij, zelfs niet voor de nomaden die er leefden. Moessonwinden brengen seizoensgebonden regen naar de zuidkust, maar deze bereikt zelden de woestijnen van Arabië. Neerslag vanuit de Middellandse Zee bereikt nauwelijks de noordelijke woestijnen. Zo blijft het grootste deel van het Schiereiland het hele jaar droog. Uitgedroogde rivierbedden, bekend als wadi's, lopen dwars door het land, maar zijn meestal onbruikbaar als waterbron. Wanneer er